

دیباچه

زبانی که اوستا و گاتها بدان سروده شده ، زبان اوستایی نام دارد. این زبان ، یکی از شاخه‌های زبان « ایرانی باستان » است و ویژگی مهم آن صرفی بودن است. صرفی بودن یک زبان به این معنی است که یک واژه در جمله‌های گوناگون، بسته به نقش خود، به گونه‌ای متفاوت به کار می رود.

زبان اوستایی با خطی به نام « خط اوستایی » یا « دین دبیره » نگاشته شده است. واژه‌ی دین دبیره از *daenā-dipi-bara** آمده است که *daenā-* به چم « دین » و *dipi-bara** به چم « خط » = آنچه که نوشته‌ای را با خود حمل می کند » است. معنای کلی واژه « خط دینی » است یعنی خطی که برای نگاشتن نوشته‌های دینی استفاده می‌شود. این واژه در پهلوی به گونه‌ی « *dēn-dibīreh* » آمده است.

الفبای اوستایی از کامل‌ترین ، دقیق‌ترین و رساترین الفباهای جهان است. شمار این حروف را ۴۸ تا ۵۶ خوانده‌اند که به دو گروه کلی « حروف صدادار » و « حروف بی‌صدا » بخش می‌شوند. حروف صدادار، حروفی هستند که هنگام بیان کردن، در راه ایجاد آنها مانعی مانند لب و دندان وجود ندارد. حروف بی‌صدا، حروفی هستند که با موانعی مانند لب و دندان روبرو می‌شوند.

ویژگی خاص ۱۴ حرف صدادار، کشیده و کوتاه بودن آنهاست یعنی حروف صدادار، یا کشیده بیان می‌شوند و یا کوتاه. حروف صدادار با هم ترکیب شده و ۶ آوای ترکیبی (مصوت مرکب) می‌سازند که در هنگام خواندن، باید آنها را به گونه‌ی ادغام شده و آمیخته در یکدیگر (و نه به گونه‌ی جدا از هم) خواند.

از آنجا که در خط اوستایی حروف با چنین دقت فراوانی نگاشته و ثبت شده‌اند، نوشته‌های اوستایی به گونه‌ای بسیار دقیق حفظ شده و بدون دگرگونی در گذر زمان ، به دست ما رسیده است. روش نگاشتن حروف کشیده به گونه‌ای است که در بیشتر موارد، زائده‌ای به حرف کوتاه اضافه شده‌است.

۳۴ حرف بی‌صدا، حروفی هستند که از بخش‌های گوناگون دستگاه صوتی خارج شده و برپایه‌ی جایگاه خروج، به گونه‌های حلقی، کامی، پیش‌دندانی، دندانی، لبی و ... بخش می‌شوند.

حروف در خط اوستایی از راست به چپ و جدا از هم نوشته می‌شوند و به یکدیگر نمی‌چسبند. پس از هر واژه نیز نقطه (.) به کار می‌رود و در پایان هر جمله، سه نقطه‌ی توپر (•••) استفاده می‌شود. نشانه‌ی پایان هر بند گاتها، سه نقطه‌ی توپر (•••) (بزرگ‌تر از سه نقطه‌ی توپر پیشین) است. هر هات گاتها نیز با سه نقطه‌ی توخالی پایان می‌یابد. واژه‌های مرکب در بیشتر موارد، با خط تیره (-) از هم جدا می‌شوند. نشانه‌ی (-) که پس از واژه در آوانویسی لاتین به کار می‌رود ، نشان می‌دهد که واژه می‌تواند صرف شود. یعنی واژه‌هایی که این علامت را ندارند، از لحاظ دستوری (مانند *arəš* که قید است) قابل صرف شدن نیستند. در بخش‌هایی از اوستا که شعرگونه است، نشانه‌ی جداکننده‌ی مصراع شعر که یک خط عمودی است، به کار می‌رود. خط اوستایی با داشتن همه‌ی ویژگی‌های بالا، از بی‌نظیرترین خط‌های کامل جهان است.

برآنیم تا در بخش « آموزش دین دبیره » ی تارنگار انجمن موبدان تهران، حروف این خط دینی و روش بیان کردن آنها را همراه با آوانویسی و مثال‌هایی از پارسی و اوستا آموزش دهیم. در این راه، کوشش کرده‌ایم که از واژه‌های ساده بهره بگیریم و در پایان آموزش هر حرف نیز، بندی از گاتها را با مشخص کردن همان حرف آورده‌ایم.